

בואו נדבר על זה: כיצד התפילה הפכה להיות תחליף לקרבנות?

יהודי נכנס לרב ובוכה שאין לו כסף לחתן את בתו שהשתדכה. הרב שואל כמה יש לו? - "חמישים אלף". "וכמה הצד השני רוצה?" - "מאה אלף". "נו, מה הבעיה, אומר הרב, תעביר להם את החמישים שיש לך ועוד חמישים תתחייב להם שתביא בהמשך... שיחכו".

"רבי, עונה היהודי, לא הבנת, זה בדיוק החמישים אלף שיש לי"...

עם דיבורים לא קונים במכולת. הדיבור הוא כלי נהדר לפרוק רגשות ולהעביר חוויות אך אינו יכול להוות תחליף למעשה ממשי. מדיבורים על אוכל לא נהיים שבעים ומדין משפחתי על מכן כושר לא יורדים במשקל. צריך פשוט לקום מהכורסה ולעשות את זה. כך אומר הסלנג העממי: "דיבורים כמו חול ואין מה לאכול", ותכנית רדיו ידועה קראה לעצמה ברגע של הומור עצמי: "הכול דיבורים".

וכאן עולה שאלה הנוגעת למרכז החיים היהודיים. לא מדובר על פרט זניח אלא אל השלד המרכזי עליו עומד החלק הרוחני בחיינו: חז"ל העמידו **דיבורים במקום מעשים**. בעוד שהתורה מצווה לעשות מעשה ממשי כדי להתקרב אל ה' וללכת אל הרפת ולהעלות קרבן על המזבח, ועוד יורדת לפרטי פרטים בנוגע למין הקרבן, הגיל שלו, סדר הסמיכה, ההקרבה, ואכילת הבשר (בקרבנות הנאכלים), חז"ל עשו דבר מהפכני וקבעו כי היום אפשר **לדבר על זה**. הדיבורים על הקרבן מהווים תחליף ראוי להבאתו לירושלים.

בואו נציג שתי דוגמאות לכך: אחת מקרבנות הציבור המובאים באופן קבוע לבית המקדש, והשנייה עוד יותר מדהימה: מסדר הכפרה על הנפש שחטאה ומרדה ברצון ה'.

1. ברכות כ"ב: אמר רבי יהושע בן לוי: תפילות כנגד 'תמידים' תקנום ... ברייתא כדעת רבי יהושע בן לוי: מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות? שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות ... ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב? שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב ... ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע? שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה.

אם כן, בעוד שסדר היום בבית המקדש התחיל והסתיים בהקרבת שני כבשים על המזבח, חז"ל קבעו כי בזמן הגלות שאי אפשר להקריב, מילות התפילה מהוות תחליף ראוי למעשה ההקרבה. לכן קבעו שלוש תפילות כנגד הקרבת קרבנות התמיד וגמר העלאת אברי הקרבן על המזבח.

וככל שמצוות התפילה מפתיעה לגבי קרבנות הציבור, השאלה כפולה לגבי הקרבנות הבאים לכפרה:

משנה כריתות א: המחלל את השבת והאוכל ביום הכפורים ... חייבים על שגגתם חטאת.

באו חכמים בזמן הגלות ותיקנו להשלים את כפרת הקרבן באמצעות **אמירת** פרשיות הקרבנות הללו מהתורה שכתב ובלמוד הלכותיהן. זאת אחת הסיבות לכך שנוהגים לפתוח מדי בוקר את תפילת השחרית במשנת "איזהו מקומן" העוסקת בהלכות הבאת קרבנות הכפרה.

שלוחן ערוך רבנו הזקן סימן א: טוב מאד לומר פרשת הקרבנות שהן עולה ושלמים ותודה וחטאת ... לקיים מה שכתוב (הושע יד) '**ונשלמה פרים שפתינו**' וכמו שאמרו חכמים על פסוק 'זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו'' - 'כל העוסק בתורת עולה **כאילו הקריב עולה**, כל העוסק בתורת חטאת **כאילו הקריב חטאת**'. ומכל מקום מי שיש לו לב ללמוד ולהבין ... די לו באמירת פרק 'איזהו מקומן' [העוסק בהלכות הקרבנות מהתורה שבעל פה] כי גדול תלמוד המביא לידי מעשה ולידיעת התורה.

והשאלה מתבקשת: כיצד הדיבורים עומדים במקום המעשים? ובעיקר, לגופו של עניין: מה בכלל הקשר והחיבור בין מילות התפילה לכפרת הקרבן?

העולם אומר בבדיחות הדעת: נאמר בפסוק 'ונשלמה פרים שפתנו'. היינו שהשפתיים עומדות במקום הפרים שהיינו אמורים להקריב. עולה השאלה למה התפילה עומדת רק במקום הפרים? הרי ישנם כל מיני סוגי קרבנות ועני היה יכול להקריב גם קרבן זול יותר כמו תור ויונה?

אולם כשצריכים להוציא כסף ולהקריב, לא תמיד אפשר להביא פר. אבל אם מדברים על זה, אז בואו נדבר בגדול – על פרים ושורים...

יתירה מכך: נראה עד כמה חז"ל ראו ברצינות את הדמיון בין התפילה לקרבנות. הם לא אמרו שהתפילה היא רק סימבול (סמל) או תזכורת לקרבנות, אלא סברו שהתפילה היא ממש כמעמד הקרבת קרבן, עד שהלכות התפילה וההנהגות המעשיות המלוות אותה הן בדיוק כנהוג בקרבנות:

שם סימן צח: התפלה [שמונה עשרה] היא במקום קרבן ולכן צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן: בכוונה ושלא יערב בה מחשבה אחרת כמו מחשבה שפוסלת בקדשים, ותהא מעומד כמו עבודה, וקביעות מקום [לעמוד במקום קבוע בבית הכנסת] כמו הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמו... וראוי שיהיה לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה כמו בגדי כהונה.

השאלה מתבקשת: כיצד דיבורים משלימים מעשים? מה הקשר בין מילים לכפרה על הנפש?

ובכלל אפשר להקשות, למה לא נעתיק את הפתרון הזה אל מצוות נוספות בתורה: אסיר שנתקע במחנה עבודה בסיביר בלי מצה בפסח – יוכל לומר את פרשת "החודש הזה לכם" או אסיר במחנה ההשמדה אושוויץ שאין לו תפילין – יוכל לומר את פרשת "קדש" ויציא ידי חובתו?

הכרח לומר כי חז"ל התייחסו אל התפילה בצורה אחרת. הם ראו בה פעולה מהפכנית שאמורה לשנות את האדם מהקצה אל הקצה, בדיוק כמו המעשה המשמעותי של הקרבת הקרבן בירושלים שהיה חוויה מכפרת ומשנת חיים. תפילה טובה אינה יכולה להסתכם במלמול מילות התפילה, אלא אמורה להיות **כלי יוצר תודעה** שמעמיד יהודי חדש.

הדיון בנושא הוא חשוב במיוחד בימינו, כאשר אנשים מרגישים קושי להתפלל ואף חשים 'שעמום' מהתפילה השגרתית והקבועה. זה הזמן להציג את התפישה החסידית אודות מהות עבודת התפילה ולהעניק משמעות וחשק רעננים ומחודשים במצוות התפילה.

היום יום כג אייר: ראשית הירידה הוא העדר העבודה בתפילה, הכול נהיה יבש וקר, אפילו קיום המצוות בדרך 'מצות אנשים מלומדה' נהיה קשה, ממהרים, חסרים תענוג בתורה והאוויר מתגשם.

ב. לפני שנכנסים לעניין, נציג הערה מעניינת אשר מביאה לשיא את עוצמתה של התפילה להיות **תחליף גמור ושלים לעבודת הקרבנות**.

ישנו דיון חשוב בין הפוסקים, האם יהודי שחוטא בזמן הגלות יתחייב להביא קרבן כפרה על חטאיו כשייבנה בית המקדש במהרה בימינו? אם נטען שכן, ראוי לכל אדם להחזיק בביתו "פנקס שגגות" ובו יציין את המקרים בהם חטא בשוגג כדי שיוכל להביא עליהם קרבן חטאת כשייבנה בית המקדש.

למשל, אדם שהתעורר בליל שבת והדליק את האור בחדר השירותים ופתאום נזכר כי שבת היום או מי שטעם משהו ביום הכיפורים ולפתע נזכר שהיום צום. לפי ההלכה עליו להקריב חטאת על שגגתו וכאן ראוי להבין, האם יהיה עליו להשלים את קרבנו ולכן ראוי לרשום את השגגות כבר היום?

השאלה נשמעת מפתיעה, אך למעשה היה אדם גדול שנהג כך. התנא רבי ישמעאל, חברו ובר פלוגתו של רבי עקיבא, עמד בראש ישיבה חשובה שדברי התורה שלה מכונים בשם "תנא דבי רבי ישמעאל". מדי בוקר אנו מצטטים מדבריו: "רבי ישמעאל אומר בשלוש עשרה מדות התורה נדרשת". פעם ישב רבי ישמעאל ולמד תורה בשבת לאור הנר, וכדי להאיר לעצמו יותר, הטה את הנר לכיוונו. לפתע תפס

כי עבר כעת בשוגג מעשה חמור של הבערה. מספרת הגמרא כי במוצאי שבת "כתב על פנקסו: לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה".

2. שבת יב,ב: לא יקרא לאור הנר שמא יטה ... פעם אחת קרא והטה, וכתב על פנקסו: אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת, לכשיבנה בהמ"ק אביא חטאת שמנה.

הדבר המעניין הוא שרבי ישמעאל לא היה דעת יחיד, חלפו מאתיים שנה והגיעו ימי האמוראים, והנה מוצאים בגמרא הרחבה ופירוט של המנהג להחזיק פנקס שגגות ולציין בו את העוונות בשוגג:

יומא פ: האוכל חלב בזמן הזה, צריך שיכתוב שיעור אכילתו, שמא יבוא בית דין אחר וירבה בשיעורין.

הגמרא יורדת לפרטי הכתיבה בפנקס ומורה – לא לכתוב סתם 'חטאתי והתחייבתי חטאת', אלא - את השיעור המסוים בו חטאת. למשל, אדם שאכל חלב יכתוב את כמות האכילה. שכן יתכן כי יבוא בעתיד בית דין אחר ויגדיל את השיעור עליו חייבים קרבן.

יתירה מכך: השל"ה הקדוש מציג זאת כהוראה פשוטה לרבים:

של"ה עמוד התשובה יומא עא: באם יזדמן לאדם בשוגג איזה חטא שחייב עליו קרבן, ירשום אותו בפנקסו להיות לו לזיכרון, אולי יזכה לבניין בית המקדש ואז יביא הקרבן.

אולם מצד שני, עובדה היא שדברי השל"ה לא הובאו ברמב"ם ובשולחן ערוך¹. ולא רק שהפוסקים לא הורו דבר כזה, גם לא מובא בשום פוסק שהחמיר ונהג כך לעצמו (ראו לקו"ש יח/416 הע' 50).

מהי באמת הסיבה שאנו נפטרים מהבאת קרבן על שגגתנו בזמן הגלות? הרי זו מצווה מהתורה?²

[הגאון רבי חיים פאלאגי' (שימש ה"חכם באשי" (רב ראשי) בטורקיה לפני כ-150 שנה ואחד מגדולי המחברים לאורך הדורות) מנסה לתווך בין הדעות: הוא מחדש (שו"ת לב חיים או"ח סימן ל) שאמנם נצטרך בעתיד להביא קרבנות על השגגות, אך בכל זאת אין צורך לנהל פנקסנות בימי הגלות שכן משיח יריח אותנו ויורה באצבע כמה חטאות להשלים. כך אומר ישעיהו: "ויצא חוטר מגזע ישי ... והריחו בירת ה". המשיח לא יצטרך להקשיב ולשאול יותר מדי, אלא יריח עם האף וידע מה כל אחד עשה בחייו. ומה שרבי ישמעאל דיבר על כתיבה בפנקס, הייתה זו רק מדת חסידות שהחמיר לעצמו.

אולם כמובן שכל זה חידוש גדול ולא מצאנו כן בפוסקים. ולכן עולה השאלה, כיצד מבטלים בזמן הגלות מצווה גמורה מהתורה ולא מציינים את השגגות?

השאלה הזו עלתה בעת פגישת הרבי מליובאוויטש והראשון לציון הרב מרדכי אליהו בתחילת שנת תשנ"ב, והרבי השיב כי זהו באמת סוד כוחו של העיסוק בדיני הקרבנות. כיום, כשאין לנו בית מקדש, דרך הכפרה המושלמת על החטאים היא באמצעות "ונשלמה פרים שפתנו"³, באמצעות מילות התפילה והעסק בהלכות הקרבנות, עד שאין צריכים כל השלמה בעתיד.

¹ רק המג"א הביאו בסימן שלג סק"ג, אך לא בסגנון של הלכה אלא "איתא במסכת שבת על רבי ישמעאל".
² סיפור – פנקס חטאים: האחים הקדושים רבי אלימלך ורבי זושא נהגו לערוך מסעות גלות' כדי להשיג כפרה על אותם מעשים שהיו נראים בעיניהם לא שלמים. הם נהגו לצאת למסעות ארוכים מחוץ לבית ובכל לילה ישנו במקום מזדמן אחר והטלטול בדרכים נתפס ככפרה על נפשם. פעם הגיעו לפונדק שהיה שייך לאח שלהם, אח שלישי במשפחתם שניהל לפרנסתו פונדק דרכים. הם טעמו משהו ואחר כך פרשו לאחד החדרים לשנת לילה. לפתע נדהמו לשמוע קול בכי בפונדק. זה היה קולו של אחיהם שהתייפח בדמעות. הם רצו אל חדרו ומצאו אותו יושב על הרצפה, אוחז בידו פנקס קטן וממרר בכי.

לאחר שלחצו אותו סיפר כי בכל פעם שהוא חוטא במחשבה או במעשה בעבודתו בפונדק, הוא מציין זאת בפנקס ובלילה אינו עולה על מיטתו, עד שמבקש בדמעות מחילה על חטאיו וחש כי ה' מחל לו על כישלונותיו. המילים האחרונות הפתיעו אותם: איך אתה יכול לדעת אם ה' מחל לך? הוא הצביע על הפנקס ואמר: כאשר נמחקות השורות על הדף [מהדמעות], יודע אני כי עונתי נמחקו...

³ ומה שרבי ישמעאל כתב על פנקסו, ראו לקו"ש יח/416 הע' 51 שבימיו הייתה תקופה קצרה שניתנה רשות לבנות שוב את בית המקדש ולכן הוא חש כמו בימי הבית וכתב על פנקסו להביא חטאת.

הרבי מליובאוויטש בפגישתו עם הראשון לציון הרב מרדכי אליהו: חיוב הקרבן הוא כשיבנה ביהמ"ק, אבל ברגע שלפנ"ז התשובה היא בשלימותה ע"י הקריאה והעסק בתורת הקרבנות באופן ד'ונשלמה פרים שפתינו' - נשלמה גם מלשון שלימות [כמו נשלימה] כך שהתשובה היא בשלימות.

וכל זה מעצים את השאלה בה פתחנו: מה הקשר בין תפילה לכפרה? כיצד מילים מכפרות ומתקנות?

ג. נפתח בסיפור מיוחד במינו: בשנת תש"ו, 1946, נפתח פתח צר לבריחה מרוסיה הקומוניסטית. היה זה נס חד פעמי של "יציאת רוסיה תש"ו". הממשלה הפולנית שאפה להחזיר אליה הביתה את האזרחים שברחו לרוסיה בעת המלחמה, ופתחה את הגבול בין רוסיה לפולין באזור לבוב (למברג). זאת הייתה הזדמנות נדירה לפרוץ את "מסך הברזל" ולברוח מרוסיה הסגורה והמסוגרת. קמה קבוצה של חסידים נועזים והחלו לזייף ניירות פולניים כדי להוציא כמה שיותר אנשים מרוסיה.

פעם התחוללה בגבול דרמה. ר' ברל וחנה גורביץ' היו זוג צעיר, בסך הכול חצי שנה אחרי החתונה והתכוונו לעלות יחד על הרכבת לפולניה. חנה החזיקה בידה ניירות פולניים, ואילו בערל היה אמור לקבל אותם בגבול. הדקות חלפו והנער שהיה אמור להביא אותם לא הגיע. השוטרים של ביקורת הגבולות התקרבו ולבערל אין ניירות. התחילה היסטריה משום שהיה אפשר לשער שחנה תהפוך לעגונה לכל ימי חייה. הוא ייעצר וייתקע ברוסיה ואילו היא תצא לבדה מהמדינה. החל וויכוח נורא האם עדיף לכתוב לה גט בחיפזון, אך לא היה מי שיכתוב ועל מה לכתוב והם נפרדו בכוח זה מזו.

חנה התגלגלה לפריז ושם חיה אומללה בבדידות. מדי בוקר הייתה יוצאת לעבודתה כתופרת במתפרה בעיר ולא מפסיקה לבכות על גורלה המר. היה אדם אחד שהבחין בכאב שלה. שכן שלה בשם ר' איצ'ה גולדין החליט לתת לה תקווה. בכל בוקר היו יוצאים יחד מהבניין לעבודה והוא היה נעצר ומבטיח לה במלים מלאות תקווה כי בעלה עוד יחזור. לא היה שום כיסוי למילים שלו, אבל הן נאמרו בכזה ביטחון שחנה החלה להאמין להן. אט-אט היא פיתחה בהן תלות והייתה מחכה לו מדי בוקר למטה כדי לשמוע אותו אומר שוב: "את תראי שהוא עוד יחזור". רק אחרי ה"בוקר טוב" הזה הייתה מסוגלת ללכת לעבודה. כך חלפה שנה וחצי כשהדבר היחיד שמחזיק אותה הן מילות העידוד של גולדין.

בינתיים אירע נס ברוסיה הרחוקה. הממשלה הרוסית חתמה על עסקת חילופי אסירים עם פולניה וגירשה מהמדינה 8 אנשים. באופן פלאי, ר' ברל גורביץ' היה אחד מהם. הוא הגיע לקרקוב, ומשם ללודז', וניסה לברר לאן המשיכו היהודים שיצאו מרוסיה. היה שם איש עסקים שאמר כי הוא מכיר אדם אחד מכל מאות האנשים שיצאו והוא יכול לשלוח לו מכתב לברר היכן נמצאת גברת גורביץ'. לאותו אדם קוראים: "ר' איצ'ה גולדין"! כך זכה ר' איצ'ה להיות בעצמו מבשר הגאולה לגברת חנה גורביץ'.

הסיפור המדהים הזה מלמד כמובן על כוחן של מילים טובות, אך מה שקשור לענייננו הוא, שמילים יוצרות תודעה. מילים הן לא כוח חיצוני שנפלט החוצה בלי להשאיר עקבות, אלא כלי טיפולי ממדרגה ראשונה שמעמיד תודעה חדשה.

כאשר חז"ל אמרו: "ונשלמה פרים שפתינו", הם בהחלט לא התכוונו רק למלמול מילות התפילה, אלא הרבה יותר מכך: **לרושם התודעתי שיוצרות מילות התפילה במוחנו ובליבנו.**

עלינו לגבש תפישה מעמיקה אודות מטרתה של התפילה: תורת החסידות טוענת כי התפילה היא **הדלק של החיים היהודיים**. היא מקור הכוח עליו עומדת התשוקה והכמיהה הרוחנית בחיינו.

נחשוב על חייל יהודי שנחטף ומתגלגל בשבי לידי מחבלי החמאס. הם זורקים אותו במחסן מלוכלך, מנתקים אותו מהעולם ולא נותנים לו לאכול. הוא שוכב שם בודד ומנותק ומאבד בהדרגה את הכוח לחיות. כמה זמן הוא יוכל להחזיק שם? כמה ימים ואחר כך נשמתו פשוט תצא מגופו. רק אם הם ירחמו עליו וייתנו לו אוכל, הוא יחזור לנשום ולקבל חשק להיות כאן.

כעת נחשוב על הנשמה האלוקית שבתוכנו. הנשמה ירדה מלמעלה מלאת כוונות טובות, אך היא נחטפת ונלקחת בשבי בידי המרוץ של החיים החומריים. מרגע פתיחת העיניים בבוקר אנו עסוקים רק בדבר אחד: לגדול, לצמוח, לרדוף, להרוויח, לקנא ולחיות. בינתיים הנשמה הרוחנית מאבדת את הכוחות לצעוק ופשוט נמוגה אל תוך עצמה.

איך מבעירים אותה? זאת המטרה של התפילה: היא ארוחת הבוקר של הנשמה. היא המטען שמזרים לה כוחות וחשק. יהודי נכנס לבית הכנסת בבוקר, מניח הצידה את כל הדאגות ומתרכז למשך חצי שעה או שעה במילות התפילה. וכך בוקר אחרי בוקר. הוא חווה עולם חדש. הוא יוצר גשר וקשר אישי אל האלוקות. הוא מבחין בכוח האלוקי שמנחה את חייו באופן ישיר ונותן לו לחם לאכול ובגד ללבוש. הוא אומר את פרקי "פסוקי דזמרה" המתארים את שירת הטבע לקב"ה, ומתמלא בתחושה של אושר והודאה על חלקו. "הללוהו שמש וירח, הללוהו כל כוכבי אור".

בכך מבאר ספר הכוזרי את העובדה שמתפללים דווקא שלוש פעמים ביום. אלא שהתפילה היא המזון של הנפש כמו שהלחם הוא מזון הגוף. וכשם שאוכלים שלוש ארוחות ביום, בכל פרק של היום (בוקר, צהרים, ערב) כך מטעינים את הנשמה מחדש בכל פרק של היום.

3. ספר הכוזרי ג,ה: והסדר הזה מהנפש כסדר המזון מהגוף: מתפלל לנפשו וניזון לגופו, ומתמדת עליו ברכת התפלה עד עת תפלה אחרת – כמו התמדת כוח היום עד שיסעד בלילה.

במקביל, התרוממות הרוח הנוצרת בעת התפילה⁴ מחוללת פעולה נוספת וקריטית, בצד השני של המתנס: התפילה מנחיתה מכה ישירה על הדומיננטיות של הנפש הבהמית. החלק הבהמי שבנו שואב את כוחו מהריקנות ותחושת הבנאליות של החיים, אך התפילה מבעירה אש של קדושה. היא ממלאת בתחושת קירבה מרוממת לאלוהים והאדם מטפס בכמה טפחים מעל הבלי היצר.

מקור קדום לתפישה זו – אודות כוח התפילה למוטט את החלקים האפלים – רמוזה בתרגום אונקלוס:

בראשית מח,כב: ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי.

יעקב אבינו מצהיר בפני יוסף כי הוא מעניק לו חלק כפול בארץ מתוך נחלת האדמה שהוא לקח מהאמורי (יושב הארץ) בחרבו ובקשתו. הבעיה היא שיעקב אבינו לא לחם מעולם עם איש בחרב ובקשת. אז מה בדיוק כוונתו? מובא בתרגום אונקלוס פירוש מיוחד ומעניין:

תרגום אונקלוס: די נסיבית מידא דאמורא בצלותי ובבעותי [בתפילתי ובבקשתי].

היינו שהתפילה מכונה בשם "חרב" ו"קשת". מה קשר הדברים? כאן נמצא הבסיס לאחד היסודות המרכזיים בתורת חב"ד. התפילה מכלה וכורתת את ראשה של הקליפה. קירבת האלוהים שממלאת את הלב בתפילה היא מכת מוות עבור הריקנות שמזינה את התאוה הבהמית.

בכך מעניק הרבי מליבאוויטש פירוש חדש ומעמיק למושג המוכר "פסוקי דזמרה": המילה "זמרה" היא מלשון "לזמור", לגזום את הקוצים, כלומר לכלות באבחת חרב את המחבלים בכרם.

מאמר הללויה שירו תשט"ז: סיף שהוא חרב מכוון על 'פסוקי דזמרה' - מלשון לזמר עריצים, דהיינו שעל ידי ההתבוננות בענין 'הללו את שם ה' כי הוא צוה ונבראו', הרי הוא מזמר את העריצים.

⁴ בהרחבה יותר מוסבר בספרי חב"ד כי התפילה דומה ל"סולם יעקב". כשם שהסולם שראה יעקב בחלומו מרים את האדם בהדרגה מהקרקע עד השמים, כך התפילה היא סולם שמרים את האדם שלב אחרי שלב מעת קומו בבוקר עד התקרבות עמוקה אל השכינה. שלב ראשון הוא "ברכות השחר", בהן מעצים את האדם את הקשר האישי עם האלוהים, חזרה בי הנשמה ויש לי לחם לאכול ובגד ללבוש. שלב שני הם "פסוקי דזמרה" בהם מעוררים מודעות אל שירת הטבע לקב"ה, הימים, הנהרות ובעלי החיים. שלב שלישי הוא ברכות קריאת שמע בהן מתארים את שירת העליונים לקב"ה, השמש, הירח והשרפים וחיות הקודש. כעת האדם בשל אל השלב הרביעי בטיפוס שמסמל את העמידה הישירה מול השכינה - בתפילת שמונה עשרה.

כעת אפשר לקשור את הקצוות ולהבין את הרצף בין הקרבנות לתפילה. למעשה, תפילה נאותה מחוללת את אותה הפעולה שחוללו הקרבנות. כאן עלינו להיכנס אל עומק מושג הקרבנות ולשאול את השאלה שהטרידה את כל בעלי המחשבה היהודיים לאורך הדורות:

כיצד הקרבנות מכפרים על הנפש? מה הקשר בין האדם שחטא ובין הבהמה שעולה על המזבח? אחת התשובות המרכזיות מובאת ברמב"ן (ויקרא א, ט) ובספר החינוך (מצווה צה): הבאת קרבן נועדה לפגוע ישירות בדומיננטיות של הנפש הבהמית.

כל מי שקיים את טקס ה"כפרות" בערב יום כיפור בשחיתת תרנגול, מכיר את תחושת הזעזוע מהמחשבה שהתרנגול הולך למיתה **במקומך**. זאת פעולה מהממת של המחשה שעוצרת את מירו החיים ושוברת את עזות המצח של הנפש הבהמית. וכך הבאת הבהמה לבית המקדש ושחיתתה כקרבן, מזכירים לאדם את העונש הראוי על מעשיו ואת רחמי הבורא שאפשר לו להמיר זאת בקרבן.

יתירה מכך: הבאת בהמה לקרבן מניחה **מראה** בפני האדם ומזכירה לו כיצד הוא נראה. בלהט החיים אנו פועלים כל כך מהר ולא עוצרים לשים לב מה מניע אותנו. הבאת הבהמה מעוררת מודעות לכך שאנו עצמנו פועלים כמו בהמה, מגיבים מהלב ולא מהראש ונסחפים אחרי התאוות שלנו.

וכיון שכן, התפילה מהווה תחליף ראוי לקרבן: כשם שהקרבן יוצר זעזוע פנימי בדרך שלילית, כך התפילה מעוררת התעלות רוחנית ומשפילה את גאוותה של הנפש הבהמית בדרך חיובית.

הרבי מלובאוויטש שערי תפילה קכז-קכח: אחרי שהאדם הביא קרבן חשוב כמו שור שמן ... מלבד הבאת הקרבן בפועל, צריכה להיות גם ההתבוננות שחטא לאלוקיו בגופו ובנפשו וראוי לו כו' [למות בעצמו] לולי חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפרה הקרבן הזה... וכל שכן בזמן הגלות שביהמ"ק אינו קיים ואינו יכול להביא שור שמן כפשוטו ... לא שייך כאן אלא ענין הקרבן **ברוחניות**, להקריב מלשון **קירוב את נפשו לה' על ידי עבודת התפלה**, כאמור שתפלות כנגד תמידין תקנום.

ד. מה ניקח מכאן למעשה?

חסידי מספרים סיפור נוקב: פעם הופיע במז'יבוז' יהודי תלמיד חכם והיו מדברים עליו שהוא גם צדיק וקדוש. תלמידי הבעש"ט ביקשו לתהות על קנקנו וגילו שהוא באמת ידען ובקי. כעת הם רצו לבחון אם הוא גם אדם נעלה, בעל נפש זכה וכוחות עליונים? הם שאלו את הבעש"ט כיצד לבחון זאת.

ענה להם הצדיק כך: "תבקשו ממנו עצה כיצד להיפטר כליל מהמחשבות הזרות המפריעות בעת התפילה. אם יעניק לכם עצה כזו – דעו שאין בו ממש! שכן מלחמת התפילה היא המלחמה של החיים ואין כל קיצור דרך לעשות אותה בקלות.

היות שהתפילה היא מקור הבערה של הנפש האלוקות, לכן נאמר בזהר: "שעת צלותא שעת קרבא". כאן ניטש הקרב הגדול בין הקדושה אל ההיפך. היצר הרע רואה בתפילה נכס אסטרטגי והוא לא מוכן להניח לנו להצליח במשימה. לכן דווקא בשעת התפילה, אנו מתמלאים במחשבות, דאגות ותהיות, הכול כדי שנהיה בכל מקום חוץ מאשר בתוך אותיות התפילה.

מסופר על יהודי בעיירה שבא לרב שלו מודאג. הוא הלך לשלם לפריץ את דמי החכירה השנתיים של הפונדק, אך כעת הוא עושה שוב חשבון ומגלה שטעה בסכום ולא שילם מספיק. הוא חושש שאף הפריץ יעשה חשבון חוזר ויגלה זאת. ענה לו הרבי: "אל תדאג, הפריץ לא מתפלל ולכן לא תהיה לו הזדמנות לעשות שוב חשבון"...

אז מה עושים? איך בכל זאת זוכים להארה קטנה של קדושה בעת התפילה? הרבי מלובאוויטש הזכיר כמה פעמים עצה חסידית נהדרת. היא לגמרי אפשרית ומעשית. הגמרא אומרת כך:

4. ברכות כו,ב: העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים ... רבה ורב יוסף אמרו שניהם: כל שאינו יכול לחדש בה דבר. רש"י: כהיום כן אתמול כן מחר.

לדברי הגמרא הללו, צריך כל יום לחדש משהו בתפילה. לא מצפים מאתנו להחזיק את הראש מרוכז לאורך כל התפילה כולה, אלא לפחות לחדש משהו בקטע אחד. לכן חסידים נהגו להתרכז במיוחד בלפחות קטע אחד בתפילה בכל יום, וכך במשך הזמן מצליחים להקיף את כל מזמורי התפילה.

אגרות קודש יח/קכו: במענה למכתבו בו כותב אודות התפלה שלו ומצב רוחו הקשור בזה ואיך שזה פועל צמצום הפרנסה שלו וכו'. שמענו סיפור מכ"ק מורי וחמי דמנהג חסידים הראשונים שהיו מחלקים התפלה לכמה חלקים. זאת אומרת שההתבוננות בעניינים ובכוונת פירוש המלות היו מחלקים לכמה ימים, באופן שבמשך כשבוע או שבועיים היו גומרים פירוש המלות פעם אחת ואחר כך חוזר חלילה.

יעזור ה' שיתקבלו כל תפילותינו ברצון, ומעל הכול, התפילה שנזכה במהרה לשוב לציון ברחמים ועוד לפני חג הפסח המתקרב נזכה לעלות לירושלים ולאכול שם מן הזבחים ומן הפסחים בקרוב ממש.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**